

ARCHEOLOGIENOTA
AANLEG STADSWAAG EN OMGEVING
(PROJECTCODE 2021C234)
PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

1. Gemotiveerd advies

Motivatie

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek is het mogelijk om met voldoende zekerheid een uitspraak te doen over de aanwezigheid en waarde van het archeologisch erfgoed in het projectgebied.

Het archeologisch en cultuurhistorisch potentieel van het plangebied is hoog. Het projectgebied is gelegen in de historische stadskern van Antwerpen, welke gekend is als archeologische zone. Het gebied maakt deel uit van de laatmiddeleeuwse derde stadsuitbreiding (1295-1314). In en nabij het projectgebied illustreert voorgaand archeologisch en overig onderzoek het potentieel van dit stadsdeel, waarvan de oorsprong kan teruggaan tot pre-middeleeuws terreingebruik en –bewoning. Tijdens de late middeleeuwen raakt de oostelijke periferie van de toenmalige stad gaandeweg verkaveld en bebouwd. De geschiedenis van de Stadswaag en de omliggende straten (Hoorn-, Raap- en Brilstraat) gaat terug tot het midden van de 16de eeuw, wanneer ondernemer Gilbert van Schoonbeke er gronden koopt en vrijmaakt voor nieuwe gebouwen en infrastructuur, ten behoeve van de economische ontwikkeling van de stad. Dit impliceerde de bouw van een nieuw waaggebouw dat toegankelijk was vanuit drie haakse, nieuwe straten. Vandaag telt de Stadswaag en haar omgeving nog tal van panden die teruggaan tot de 16de eeuw.

In het verleden werd een klein stukje van het waaggebouw al archeologisch onderzocht, weliswaar tot op geringe diepte. De geplande werken bieden de kans om het gebouw en eventuele voorgangers over een grotere oppervlakte te karteren, en te peilen naar de veronderstelde kelderverdieping onder het waaggebouw.

De kans bestaat dan ook dat er bij de geplande bodemingrepen archeologische sporen of vondsten aan het licht komen, zowel op het plein als in de omliggende straten. Er wordt een nieuwe bestrating voorzien, bomen worden geplant en het rioolstelsel wordt vernieuwd; dit alles vormt een beperkte maar reële bedreiging van het archeologisch erfgoed.

De mogelijk aanwezige sporen of vondsten kunnen een antwoord bieden aan de vraagstelling rond de ontwikkeling van de 16de-eeuwse handelsmetropool, meer bepaald hoe de Stadswaag tot stand kwam, hoe zij/wat ervan bewaard is gebleven in de bodem en

of er sporen zijn van voorgangers (bijvoorbeeld de namens van Schoonbeke afgebroken *Houten Eeckhof*). De geplande bodemingrepen bieden een uitgelezen kans om de geschiedenis van (het bouwblok rond) de Stadswaag beter te begrijpen.

Doelstelling en vraagstelling

- Doelstelling van het onderzoek: het beantwoorden aan de volgende vraagstelling:
 - Inzicht krijgen in de bodemopbouw in de onderzoekszones:
 - Welke lagen zijn waarneembaar?
 - Gaat het om een complexe bodemopbouw?
 - Hoe is de samenstelling en de herkomst van de lagen?
 - Welke lagen zijn van natuurlijke dan wel menselijke oorsprong?
 - Kan er iets gezegd worden over post-depositionele processen, bijvoorbeeld bioturbatie, afgraving, redoxprocessen?
 - Onderzoeksdata verzamelen over het paleolandschap en over het vroeg(st)e landgebruik:
 - Zijn er aanwijzingen voor landbouwactiviteiten?
 - Zijn er sporen van bewoning of *on site* andere activiteiten?
 - Bijkomende inzicht verwerven in de bouwgeschiedenis van de Stadswaag en eventuele voorgangers:
 - Zijn er sporen van bouwen of afbraak registreerbaar?
 - Zijn er (laat)midleleeuwse muurresten waar te nemen, bijvoorbeeld van *den Eeckhof*?
 - Zijn er andere dan de reeds bekende straatkelders binnen het projectgebied waar te nemen?
- Het archeologisch onderzoek kan zich bijkomend richten op specifieke vraagstellingen die vooraf of in de loop van de werken gesteld worden door de archeoloog, bijvoorbeeld:
 - Onderzoek van de veronderstelde kelderverdieping van het waaggebouw;
 - Onderzoek van eventuele water- of beerputten en inzamelen van de inhoud ervan;
 - Onderzoek van de bouw- en funderingstechnieken en van de bouwchronologie (datering) van de gebouwdelen.
- De doelstelling van het onderzoek is bereikt wanneer de voormelde vraagstelling beantwoord wordt, hetzij positief hetzij negatief, maar steeds vanuit de richtlijnen uit de Code van Goede Praktijk;

Advies

Naar aanleiding van bovenstaande verwachting wordt voorgesteld om **archeologisch vervolgonderzoek** uit te voeren. De modaliteiten voor dit onderzoek worden hierna beschreven in een programma van maatregelen.

Vervolgonderzoek in de vorm van **archeologische begeleiding en eventuele opgraving** is vereist bij:

- Het verwijderen van de bestrating ter hoogte van de Stadswaag en in de Hoorn-, Raap- en Lange Brilstraat;
- Het installeren van boomputten of het uitvoeren van grondwerken in functie van de aanplantingen;
- Het uitvoeren van grondwerken teneinde het rioolstelsel aan te passen of uit te breiden.

Bovenstaande werken dienen archeologisch begeleid te worden, waarbij eventuele sporen en vondsten geregistreerd en ingezameld worden door een archeoloog (of archeologen) met ruime ervaring in de stadsarcheologie:

- De bouwheer, architect en/of aannemer verlenen de erkende archeoloog minstens een maand vóór het aanvangen van de werken een gedetailleerde planning en timing van de werken, opgedeeld per deelzone; op die manier kan de erkende archeoloog en het archeologisch team de archeologische begeleiding van de graafwerken verzekeren en vervolgonderzoek instellen;
- De bouwheer, architect en aannemer houden rekening met een termijn van 20 werkdagen voor het archeologisch vervolgonderzoek; deze termijn is in tijd en ruimte door de erkende archeoloog te bepalen naargelang de planning van de werken en de voortschrijdende inzichten tijdens het onderzoek;
- De uitvoerder van de opbreek- en uitgravingswerken volgt de richtlijnen van de archeoloog op, d.w.z. de erkende archeoloog geeft aanwijzingen op welke manier de uitgraving dient te verlopen teneinde het archeologisch onderzoek optimaal te laten starten, vanaf het eerste opgravingsvlak; de erkende archeoloog baseert zich hierbij op de Code van Goede Praktijk (CGP), meer bepaald de richtlijnen voor het aanleggen en onderzoeken van opgravingsvlakken (CGP punt 15.3) en de verdere richtlijnen bij het opgraven (CGP punt 15.4 en verder);
- Er worden voldoende tijd en ruimte geboden voor de archeoloog om zo nodig onderzoek in de vorm van een archeologische opgraving uit te voeren conform de Code van Goede Praktijk;
- De uitvoeringstermijnen van het onderzoek houden rekening met een redelijke termijn voor archeologisch onderzoek: de archeoloog geeft telkens een inschatting van de benodigde onderzoekstijd, op redelijke basis (d.w.z. voldoende tijd om volgens de Code van Goede Praktijk het onderzoek uit te voeren);
- Zones waar archeologische sporen of vondsten worden aangetroffen of geregistreerd mogen niet betreden worden zonder uitdrukkelijke toestemming van de archeoloog;
- De bouwheer en de aannemer(s) brengen het bodemarchief niet onnodig in gevaar (d.w.z. geen handelingen met impact op het bodemarchief uitvoeren die geen verband houden met de uitvoering van de goedgekeurde stedenbouwkundige vergunning en het bestek);
- De bouwheer en de aannemer voorzien ruimte en infrastructuur voor het tijdelijk bewaren van werkmateriaal en -kleding van het archeologisch team (2-5

personen), archeologische vondsten en bodemstalen, sanitair en beschutting tegen weersomstandigheden en dit zolang het onderzoek dit genoodzaakt;

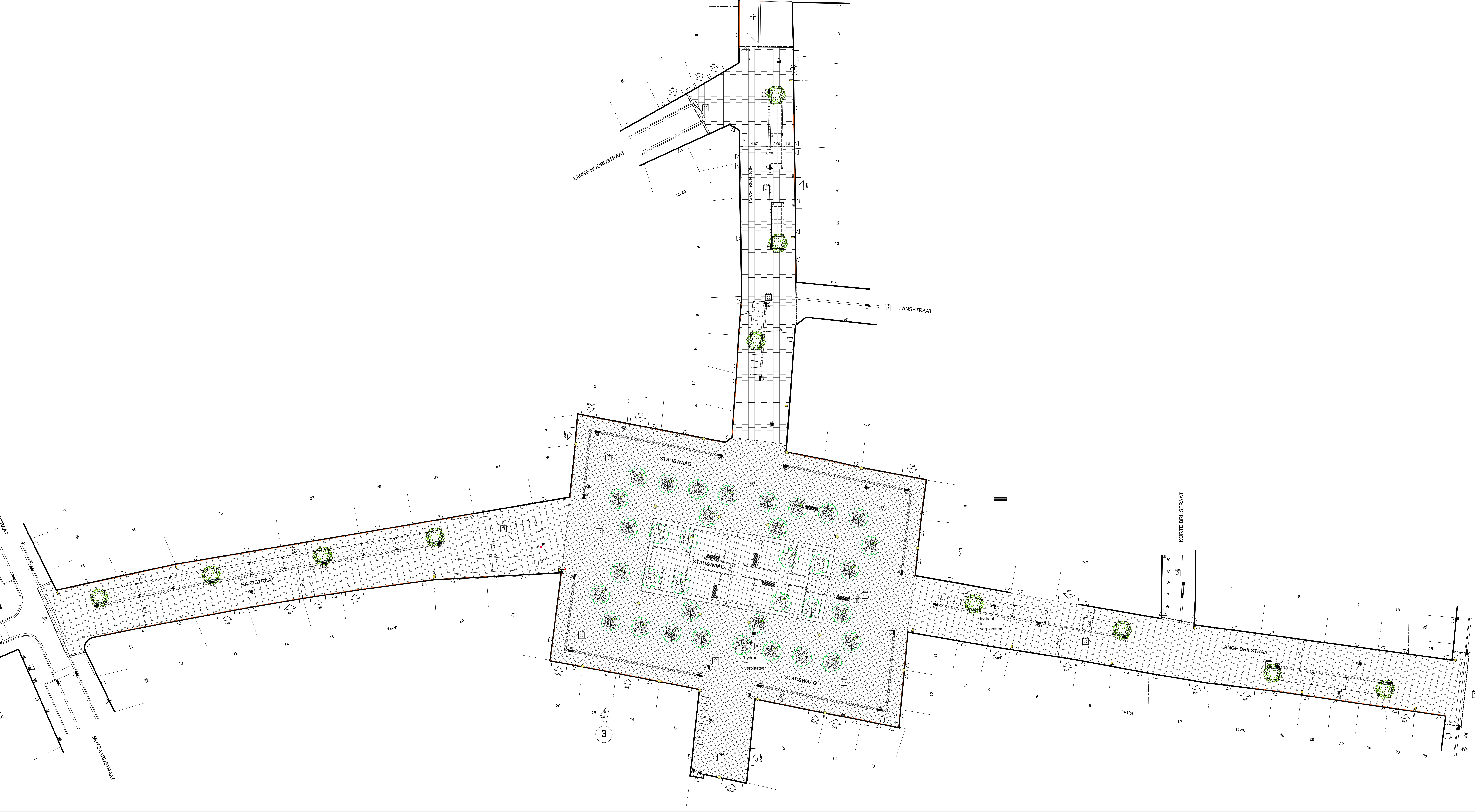
- De bouwheer (Stad Antwerpen) geeft als eigenaar van eventuele archeologische vondsten voldoende maar redelijke tijd aan de archeoloog om deze te (laten) onderzoeken tijdens en na het terreinonderzoek;
- De bouwheer en/of aannemer verwittigt/verwittigen ruim op voorhand (minstens drie weken) de archeoloog van de aanvang van de werken en betreft/betrekken de archeoloog bij werfvergaderingen.

De bouwheer en architect onderzoeken de mogelijkheden om bij een goede bewaringstoestand van kelderdelen onder het waaggebouw deze permanent te ontsluiten, in overleg met de bevoegde archeologische instanties bij Stad Antwerpen en bij de Vlaamse overheid. De bouwheer en de aannemer verzekeren een goede bewaring van het ondergrondse patrimonium dat niet kan ontsloten worden.

2. Kostenraming

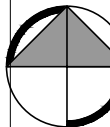
In de onderstaande tabel worden de kosten geraamd voor het voorgestelde vervolgonderzoek. De prijzen worden genoteerd per dag of per vermoedelijke hoeveelheid. Voor het eigenlijke terreinwerk splitst de raming zich op per aard en locatie van bodemingreep. De kosten dalen uiteraard wanneer er minder dagen opgegraven dient te worden.

Omschrijving	Eenheidsprijs (excl. BTW)	Aantal	Totaal
Algemene voorbereiding onderzoek	450 € archeoloog/dag	2	900 €
Archeologische begeleiding en evt. opgraving	400 € archeoloog/dag	20	8.000 €
	350 € tekenkaar/dag	4	1.400 €
	300 € technicus/dag	16	4.800 €
Aardkunde	500 € aardkundige/dag	1	500 €
Verwerking opgraving en rapportage	450 € archeoloog/dag	10	4.500 €
	300 € technicus/dag	5	1.500 €
Natuurwetenschappelijk onderzoek	500 €/14C-datering	2VH	1.000 €
Totaal			22.600 €

VERKLARING :

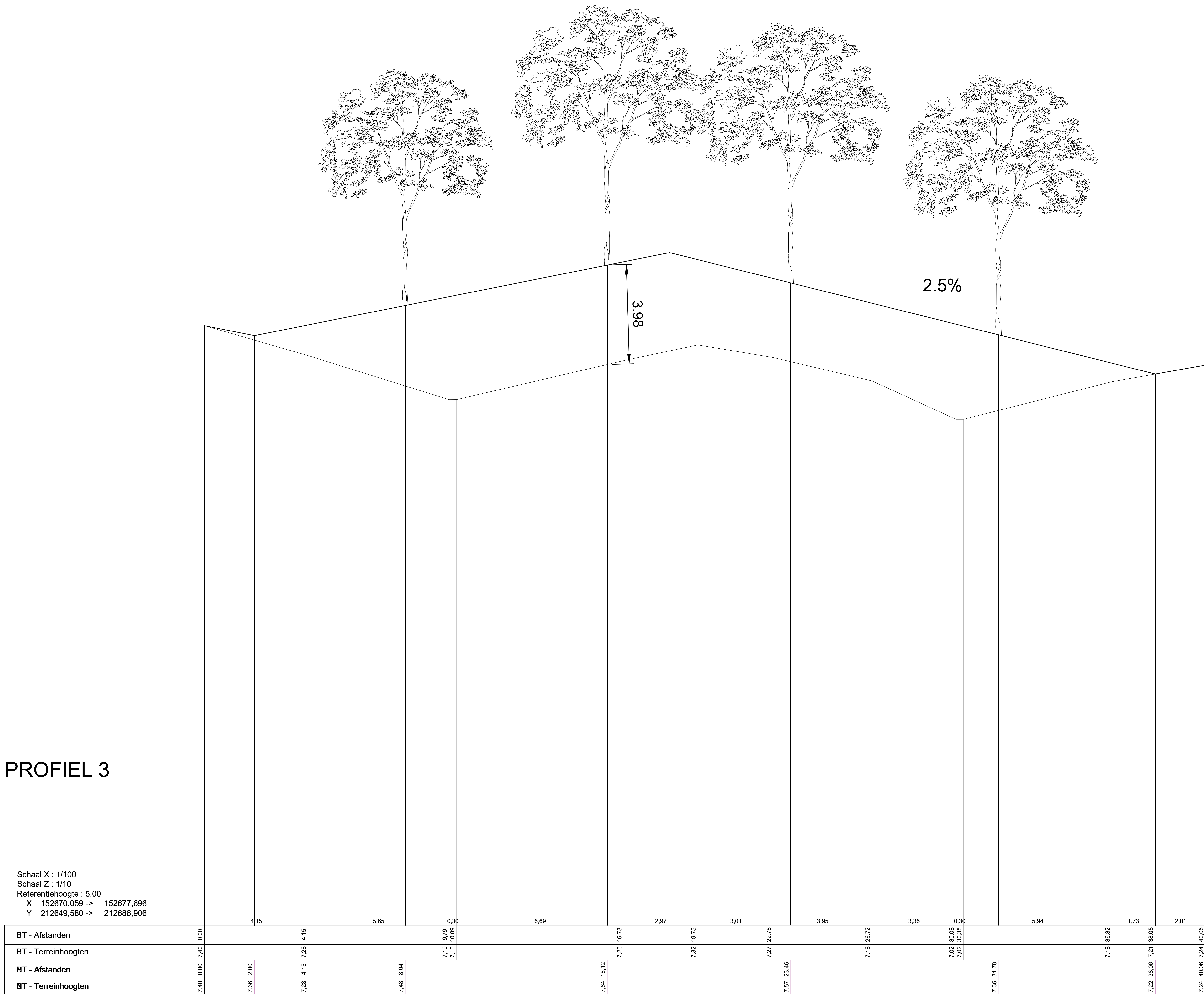
- Einde der werken
- Verharding van betonstraatstenen merwe basalt 20 x 40
 - Verharding mozaïekkeien, waaierverband
 - Verharding van straatkeien met waterdoorlatende voeg
 - Verharding van natuursteen in kalksteen type Comblanchien met waterdoorlatende voeg (10 cm)
- Bandstaal
- Fietsbeugel SA_FS_01
 - Paaltje SA_PA_01
 - Plateaubank met of zonder leuning SA_ZB_02
 - Boombeugel SA_BB_01
 - Nieuwe verlichting Piano
 - Nieuwe verlichting valentino
 - Nieuwe straatkolk
 - Bestaande inspectieput
 - Boomrooster SA_BR_01, 1,8 x 1,8m
 - Bestaande boom
 - Nieuwe boom; Alnus glutinosa 'Laciniata'

	STAD ANTWERPEN	Stadsontwikkeling / Ontwerp & Uitvoering Publieke Ruimte	
	District Antwerpen		
Definitief Ontwerp		Stadswaag, Lange Brilstraat, Raapstraat	
		Hoorstraat	
		Riolerings- en bestratingswerken	
		Bestaande en nieuwe toestand	
		Grondplan	
			
Dossiernummer	SWOU011821	Diensthoofd ontwerp	Johan Pieraerts
Plannummer	1/1	Leidend ambtenaar	Hakim Chadli
Schaal	1/200	Projectleider	Margot Duyver
04/06/2021		Ontwerper	Channah De Bens
Wijziging 1		Ingenieur	Jens Van Damme

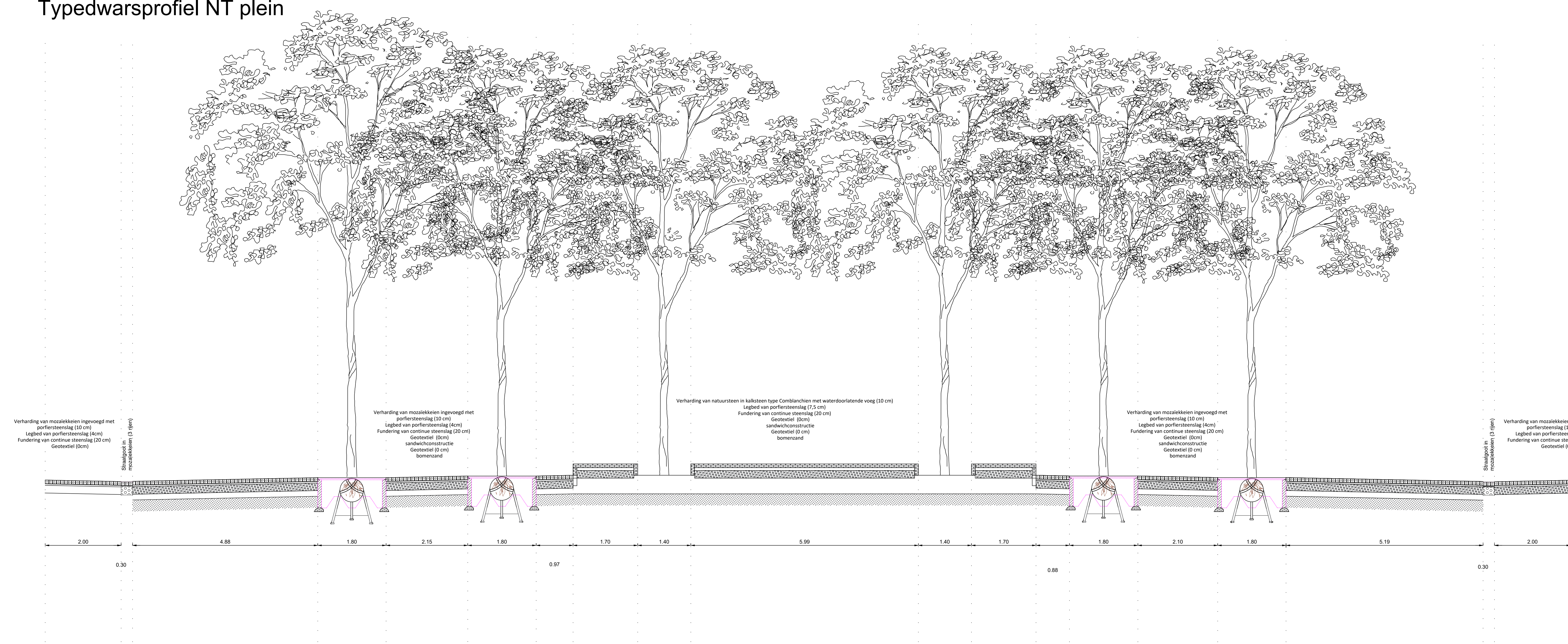
PROFIEL 3

Schaal X : 1/100
Schaal Z : 1/10
Referentiehoogte : 5,00

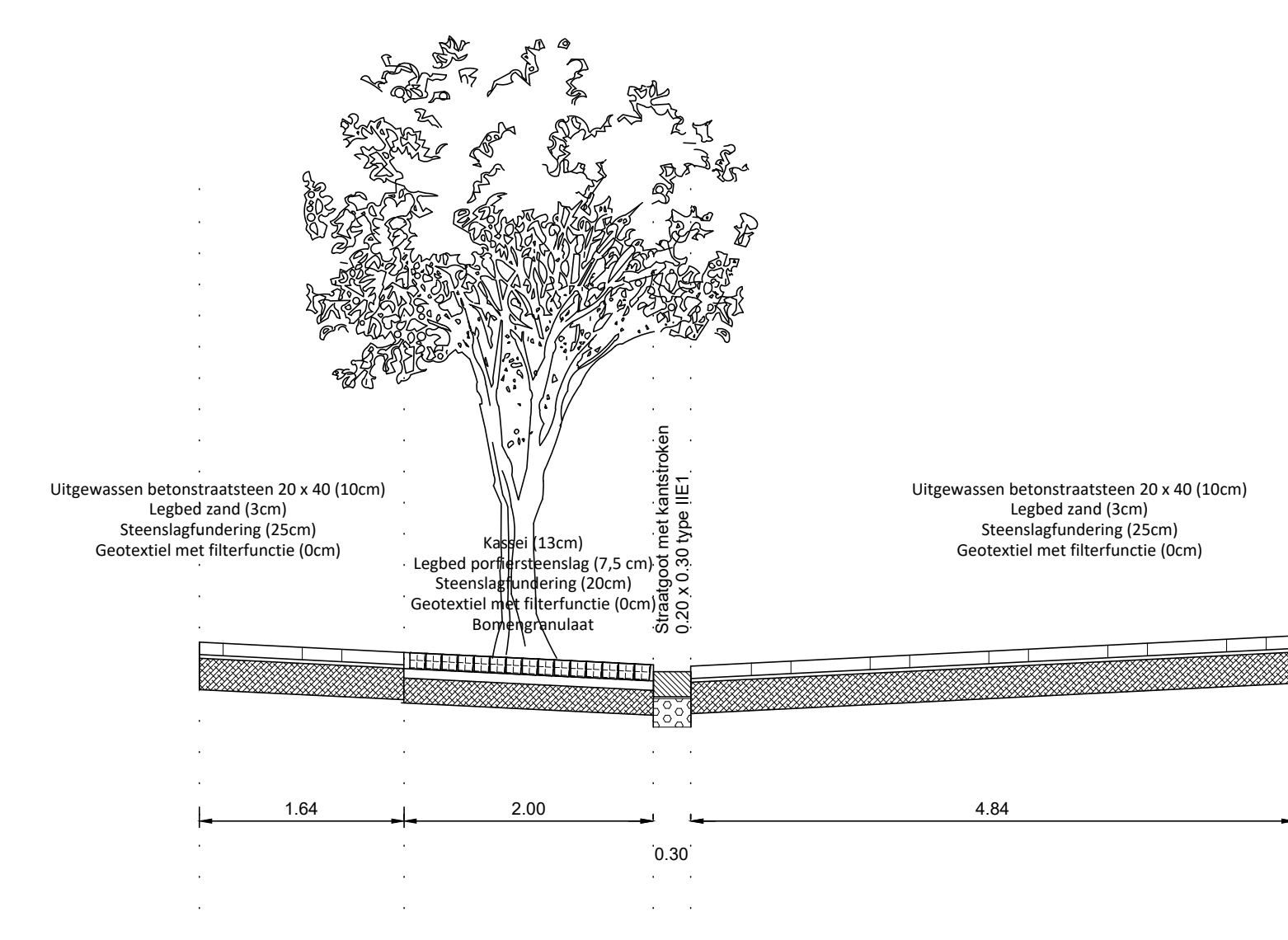
X	152670,059 ->	152677,696
Y	212649,580 ->	212688,906

Typedwarsprofiel NT plein

Typedwarsprofiel NT zijstraten

	STAD ANTWERPEN District Antwerpen		Stadsontwikkeling / Ontwerp & Uitvoering Publieke Ruimte
Definitief Ontwerp	Stadswaag, Lange Brilstraat, Raapstraat Hoonstraat		
	Rolterings- en bestratingswerken		
	Bestaande en nieuwe toestand profielen		
Dossiënummer	SWO0U1821	Diensthooft ontwerp	Johan Piersaets
Plannummer	1/1	Lèidend ambieraar	Hakim Chajdi
Schaal	1/100 1/10	Projectleider	Margot Duyver
04/06/2021		Ontwerper	Channah De Benis
Wijziging_1		Ingenieur	Jens Van Damme